

Medicina d'Occitània

ELS METGES DE LA MARINA I LA CIÈNCIA. LÉON PALES (1905-1988) I LA SEVA OBRA COM A ANTROPÒLEG I PALEONTÒLEG

Jacint CORBELLA i CORBELLA

Acadèmic numerari

RESUM: Nota sobre el Dr. Léon Pales (n. Toulouse, 1905- m. 1988), amb arrels a l'Ariège, cirurgià militar, professor d'anatomia i cirurgia a l'escola de Pharo (Marsella); autor d'estudis sobre la salut a l'AOF (Àfrica Occidental Francesa), sobre la caquèxia de Mayombé, al Congo, i d'epidemiologia al Tchad. També de Paleopatologia, (tesi de 1929) i d'Antropologia amb estudis sobre diferències en els peus humans en diverses zones colonials franceses. Autor d'un atlas d'osteologia per a identificar mamífers del quaternari. Va passar els seus últims anys treballant a les coves de Malarnaud-Soulabé, a l'Ariège. La seva obra global és molt extensa.

LA MEDICINA COLONIAL

En un número anterior es va remarcar la importància que havien tingut les escoles d'ensenyament de medicina naval per formar cirurgians i metges que tenien com a finalitat el servei en vaixells de la marina. En principi era militar, però també fou útil per a la marina civil, sobretot en els segles XIX i XX, quan alguns països havien d'atendre necessitats dels seus exèrcits, amb freqüents encontres navals; també pel servei com a metges de les colònies, on podien aportar una atenció que no tenien als pobles colonitzats, o finalment com a metges de les tripulacions en els llargs viatges de les empreses comercials o d'exploració científica.

S'insistí en que bastants d'aquests sanitaris procedien de la zona geogràfica dels voltants de l'escola o de terres properes. Tampoc eren massa en nombre, però alguns van fer una obra de recerca important en camps diversos: botànica, zoologia, i també més relacionats amb l'home: paleontologia, paleopatologia, etnografia, altres. Les escoles més notables amb aquesta orientació van ser tres, les de Brest, La Rochelle i Toulon. A més també hi hagué metges, amb formació inicial menys específica que es dedicaren a aquesta tasca i alguns derivaren a una activitat científica important.

LÉON PALES. FORMACIÓ I TREBALLS COM A CIRURGIÀ MILITAR I METGE COLONIAL

Leon Pales fou un d'aquests metges amb una vocació científica més productiva. Destacà en el camp de la paleontologia i etnografia. Va néixer a Toulouse el febrer de 1905. Passà una part important de la seva infantesa a l'Ariège, al vessant francès del Pirineu, prop de la frontera catalano-aragonesa, en contacte amb el medi rural i la natura. Tota la seva vida s'hi va considerar molt arrelat, dedicant-hi alguns treballs concrets. Inicialment havia estudiat medicina a la universitat de Toulouse, va presentar la tesi a Bordeus el 1929, el mateix any que es va casar en aquesta ciutat girondina. Després d'una vida llarga, com a cirurgià militar, i com a antropòleg i paleopatòleg, va morir a Issy-les-Moulineaux, (departament d'Hauts de Seine, Ile de France) el juny de 1988, als vuitanta-tres anys. Està enterrat a Castelnau-Durban, a l'Ariège, prop de les coves on havia treballat últimament.

Amb els estudis de metge va especialitzar-se en el cos de sanitat colonial, a l'escola de Pharo a Marsella. Es graduà a la promoció de 1930, i comença a treballar com a cirurgià, durant dos anys, 1931 a 1933, a l'Hospital de Brazzaville. Fa principalment una tasca assistencial, com a cirurgià, amb el grau de subtinent, tenint molt en compte el tipus de població que cuida. La mortalitat és alta en els treballadors que construeixen una línia de tren al Congo d'administració francesa, les malalties infeccioses són molt presents: tuberculosi i pneumònies, l'estat grau de desnutrició, que arriba a la caquèxia, i es defineix com a "caquèxia de Mayombé", que molts anys més tard alguns relacionaran amb el quadre d'immunodeficiència humana. Al cap de dos anys canvia de destí i és traslladat a l'hospital

de Fort-Lamy, a la aleshores colònia del T Chad, on també fa excavacions i publica algun treball d'antropologia.

El 1937 ja torna a la metròpoli i és destinat a Marsella, on l'any següent és cap quirúrgic en dos vaixells encarregats del transport de refugiats espanyols de la guerra civil. Interessat per la docència el 1939 és nomenat professor agregat de la càtedra d'anatomia de l'escola de Pharo. El setembre d'aquest mateix any s'encarrega de la direcció, ja amb el grau de comandant d'una ambulància quirúrgica lleugera 222, que està destinada prop de la frontera amb el Sarre, i en millora l'organització, adaptant-la a necessitats més exigents. Aviat haurà d'organitzar un equip de tria de ferits, segons la seva gravetat, el que requereix una bona experiència, i que sovint fa el mateix cap.

Aquesta ambulància (ACL-222) té una activitat important al començament de la segona guerra mundial, desplaçant-se a molts llocs dels fronts, però el juny són fets presoners, i no serà alliberat fins el mes de març de 1941. Aleshores és destinat com a cap de cirurgia en un hospital prop de Paris. L'any següent passa, també com a cap de cirurgia, a un hospital militar de Marsella, i segueix la tasca docent a l'escola de Pharo, com a titular d'Anatomia i de Clínica Quirúrgica. També es cuida de l'ensenyament de la nutrició.

TREBALLS D'ANTROPOLOGIA I PALEOPATOLOGIA.

A partir de 1943 es decanta molt més per l'antropologia. Està fora de l'exèrcit i passa a París, on és subdirector del museu d l'home. Substitueix a Jacques Soustelle, que des del 1940 havia anat a Londres, per a col·laborar amb el general De Gaulle. Malda per la conservació del material d'aquest museu. Acabada la guerra mundial torna a l'Àfrica, encara colonial, per ser adjunt tècnic de salut pública de la que es denomina Àfrica Occidental Francesa (AOF). La seva funció tècnico-administrativa serà important pel que fa a la política agrícola i de nutrició. En aquest temps col·labora amb Marie

Tassin-de-Saint-Pérouse i en surten publicacions molt interessants. La seva obra és molt extensa.

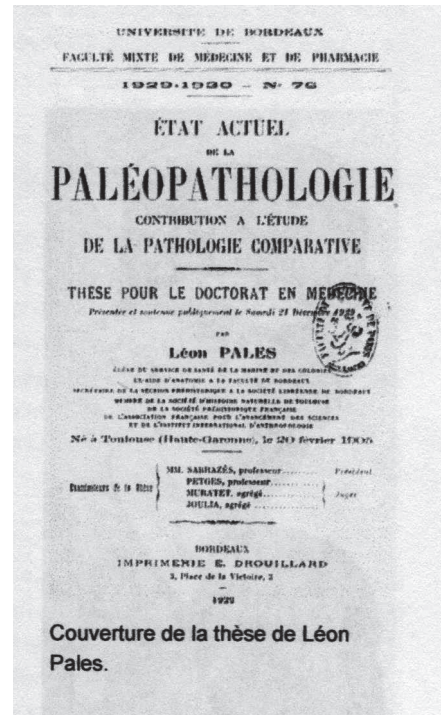
Particular interès té el seu estudi, dins dels treballs de la Missió Antropològica a l'Àfrica Occidental Francesa. "*L'alimentation en A.O.F. Milieux, enquêtes, techniques, rations*". (Dakar, 1954). Analitza principalment les avitaminosis i l'hipoglucèmia molt freqüents. També compara l'estatura de les poblacions. Hi ha una inquietud de la que sortirà la primera conferència interafricana sobre aquests temes a Dschang, Camerun (1959). L'estudi de les mesures antropomètriques va continuar. Aleshores aquests treballs significaven un progrés. Avui, bastant més de mig segle més tard, poden tenir una valoració diferent des d'un punt de vista social i polític.

En l'estudi de poblacions antigues són interessants els treballs que fa analitzant les petjades de la població d'algunes coves. Desenvolupa una tècnica pròpia. I així torna també a estudiar a la terra de la seva infància, l'antic comtat de Foix, al departament de l'Ariège. Cal recordar el treball: "*Les empreintes des pieds humains dans les cavernes: Les empreintes du réseau nord de la caverne de Niaux (Ariège)*", publicat el 1976. Abans, el 1960, havia participat en un estudi llarg: "*Le pied dans les races humaines: Les Mélanesiens de la Nouvelle Calédonie et des Iles Loyauté comparés aux Français, Malgaches, Mélano-Africains et Vietnamiens. Étude sur le vivant*".

D'altra banda havia realitzat, juntament amb Michel Garcia, estudis aprofundits sobre els ossos dels mamífers antics: "*Atlas ostéologique pour servir à l'identification des mammifères du Quaternaire*", 1981.

Quan es jubila definitivament només es dedica a la prehistòria i es munta, en un terreny que va comprar, un Museu-Laboratori de Paleontologia, prop de la cova de Malarnaud-Soulabé (Ariège), on segueix excavant i analitzant el material. Destaca l'estudi sobre cranis de cabres de dues espècies, i cal recordar que aquesta zona estava entre

les primeres on s’havien trobat restes de població Neanderthal a França. Volgué ser enterrat en el cementiri del poble del costat, Castelnau-Durban. Treballava gairebé sol, i quan morí gairebé ningú es va cuidar d’aquell lloc. Alguns materials van ser traslladats a altres institucions; altres es van perdre i avui en queda molt poca cosa.

Portada del text sobre Paleopatologia

Dr. Léon Pales

Portada del text sobre l'alimentació a l'AOF.